

بازنگری رهیافت نارایانا بر قضیه چانگ – فلر

سید محسن قریشی شهرکی^۱

گروه ریاضی، دانشگاه شهید چمران اهواز

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۷/۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰

چکیده: نارایانا^۲ با به کار بردن جایگشت‌های دوری رابطه بین مساحت ناحیه زیر مسیره‌های شمالی – شرقی از مبدأ به نقطه (n, n) و تعداد نقیصه‌های^۳ آن‌ها را مورد بررسی قرار داد و از این طریق اثباتی برای قضیه معروف چانگ – فلر^۴ ارائه نمود. در این مقاله با بازنگری رهیافت نارایانا، اثبات‌هایی کوتاه بر قضایای نارایانا و چانگ – فلر ارائه می‌دهیم.

واژه‌های کلیدی: اعداد کاتالان، مسیر شمالی-شرقی، نقیصه

رده‌بندی موضوعی (۲۰۱۰): ۰۵A۱۵.

۱-مقدمه

فرض کنید $V = \{v_1, v_2, \dots, v_k\}$ یک زیرمجموعه متناهی از بردارهایی در $\mathbb{Z}^2$ باشد. یک مسیر شبکه‌ای P از طول n با گام‌هایی در V ، دنباله‌ای به صورت $(p_0, p_1, \dots, p_n)$ در $\mathbb{Z}^2$ است که $p_{i+1} - p_i \in V$. یک مسیر دایک مسیری شبکه‌ای است که تنها دارای گام‌های شرقی $(1, 0)$ و گام‌های شمالی $(0, 1)$ است. از مهم‌ترین مسیرهای دایک، می‌توان به مسیرهای کاتالان اشاره کرد. یک مسیر دایک که از مبدأ $(0, 0)$ شروع می‌شود، متشکل از n گام شمالی و n گام شرقی است و $2n$ گام آن بالای خط $x = y$ قرار دارد مسیر کاتالان با T نقیصه نامیده می‌شود. به‌وضوح چنین مسیری در نقطه (n, n) خاتمه می‌یابد و $0 \leq T \leq n$. یکی از مهم‌ترین قضایا در این رابطه قضیه زیر است [۱ و ۵].

^۱- آدرس الکترونیکی نویسنده مسئول مقاله: m.ghoraishi@scu.ac.ir

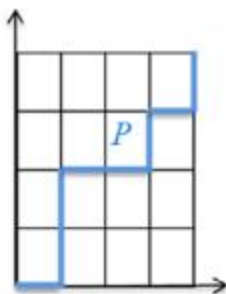
2- Narayana
3- flaw
4- Chung-Feller

قضیه (چانگ - فلر). تعداد مسیرهای کاتالان به طول $2n$ و با r نقیصه، مستقل از r و برابر با

$$n \text{ امین عدد کاتالان یعنی } C_n = \frac{1}{n+1} \binom{2n}{n} \text{ است.}$$

نارایانا در $[n]$ با به کار بردن جایگشت‌های دوری به مطالعه رابطه‌ای بین مساحت ناحیه زیر یک مسیر شمالی - شرقی و تعداد نقیصه‌های آن پرداخت. رهیافت وی بدین قرار است: فرض کنید $C(n)$ مجموعه تمامی مسیرهای شمالی - شرقی از $(0,0)$ به (n,n) باشد و قرار دهید:

$$N(n) = \{(a_1, \dots, a_n) \in \mathbb{Z}^n \mid 0 \leq a_1 \leq \dots \leq a_n \leq n\}.$$

شکل (۱): مسیر شمالی - شرقی متناظر با بردار $(4) \in N(4)$ (۱,۳,۳)

به هر مسیر $P \in C(n)$ بردار $\bar{a}_P = (a_1, \dots, a_n) \in N(n)$ را وابسته سازید، به طوری که a_i برابر با مینیمم فاصله‌ای است که نقطه $(n, n-i)$ به موازات محور x ها از مسیر P دارد. به عکس هر بردار $\bar{a} \in N(n)$ متناظر با مسیری یکتا در $C(n)$ است که آن را با $P_{(\bar{a})}$ نشان می‌دهیم. برای مثال مسیر داده شده در شکل ۱ متناظر با بردار $(4) \in N(4)$ است. برای $\bar{a} = (a_1, \dots, a_n) \in N(n)$ و $0 \leq i \leq n$ ، قرار دهید $\bar{b}_{(i)} = (a_1 + i, a_2 + i, \dots, a_n + i)$. سپس ترتیب جملات هر $\bar{b}_{(i)}$ را چنان تغییر دهید که دنباله‌ای صعودی حاصل شود. بردارهای جدید متناظر با هر $\bar{b}_{(i)}$ را با $\bar{a}_{(i)}$ نشان دهید، به طوری که $0 \leq i \leq n$. اگر $i \neq j$ ، آنگاه مساحت‌های نواحی زیر مسیرهای $\bar{a}_{(i)}$ و $\bar{a}_{(j)}$ مختلفاند [۷، لم ۱]. برای $\bar{a}, \bar{b} \in N(n)$ ، تعریف کنید $\bar{a} \sim \bar{b}$ اگر و تنها اگر $\bar{a} \in \{\bar{a}_{(i)}, \dots, \bar{a}_{(n)}\}$. در این صورت $\sim$ یک رابطه هم‌ارزی است و هر رده هم‌ارزی شامل $n+1$ مسیر است. بعلاوه قضیه زیر برقرار است [۷، قضیه اصلی].

قضیه ۱. فرض کنید $\bar{a}, \bar{b} \in N(n)$ و $\bar{a} \sim \bar{b}$. اگر مساحت ناحیه زیر مسیر $P_{(\bar{a})}$ بیشتر از مساحت ناحیه زیر مسیر $P_{(\bar{b})}$ باشد، آنگاه تعداد نقیصه‌های $P_{(\bar{a})}$ بیشتر از نقیصه‌های $P_{(\bar{b})}$ است.

قضیه ۱ که اثبات آن چندان هم ساده و کوتاه نیست، به سادگی قضیه چانگ - فلر را نتیجه می‌دهد. در این مقاله با بازنگری رهیافت نارایانا، اثبات‌هایی کوتاه برای قضایای نارایانا و چانگ - فلر ارائه می‌دهیم. پیش از آن خواننده را برای اثبات‌هایی کوتاه و ترکیباتی از قضیه چانگ - فلر به [۲، ۳ و ۶] ارجاع می‌دهیم. همچنین [۴] مرجع مناسبی برای مطالعه در زمینه‌ی شمارش مسیرهای شبکه‌ای است.

۲- بازنگری رهیافت نارایانا

فرض کنید $X(n) \subseteq \mathbb{Z}^{n+1}$ مجموعه همه $\binom{2n}{n}$ جواب‌های صحیح نامنفی معادله زیر باشد.

$$x_0 + x_1 + \dots + x_n = n \quad (۱)$$

به هر بردار $\bar{x} = (x_0, x_1, \dots, x_n) \in X(n)$ مسیر $P_{\bar{x}} \in C(n)$ را به شرح زیر وابسته می‌سازیم. برای $0 \leq i \leq n$ ، قرار دهید

$$X_i = x_0 + x_1 + \dots + x_i \quad \text{و} \quad P_{\bar{x}} \text{ را مسیری در نظر بگیرید که از نقاط زیر می‌گذرد.}$$

$$(0, 0), (0, X_0), (1, X_0), (1, X_1), \dots, (i, X_{i-1}), (i, X_i), \dots, (n, X_{n-1}), (n, n) \quad (\#)$$

به عکس، هر مسیر $P \in C(n)$ متناظر با جوابی یکتا از معادله (۱) است. دقت کنید که نقاط (i, X_i) و (i, X_{i-1}) به ترتیب نقاط پایینی و بالایی اشتراک مسیر P با خط $x = i$ می‌باشند که ممکن است برهم منطبق باشند. برای مثال مسیر داده شده در شکل (۱) متناظر با بردار $(0, 2, 0, 1, 1) \in X(4)$ است. بالعکس بردار $(0, 2, 0, 1, 1)$ به وضوح یک جواب معادله $x_0 + x_1 + x_2 + x_3 + x_4 = 4$ است و با توجه به (#) دنباله نقاط

$$(0, 0), (0, 0), (1, 0), (1, 2), (2, 2), (2, 2), (3, 2), (3, 3), (4, 3), (4, 4),$$

را مشخص می‌کند که منطبق بر مسیر شکل (۱) است.

برای هر $\bar{x} = (x_0, x_1, \dots, x_n) \in X(n)$ و هر $0 \leq k \leq n$ قرار دهید $\bar{x}_k = (x_{+k}, x_{1+k}, \dots, x_{n+k})$ به طوری که اندیس‌ها به پیمانه $n+1$ در نظر گرفته می‌شوند. به وضوح $\bar{x}_k$ نیز جوابی از (۱) است. رابطه $\approx$ بر $X(n)$ را بدین صورت تعریف کنید که $\bar{x} \approx \bar{y}$ اگر و تنها اگر $\bar{y} = \bar{x}_k$ ، برای برخی $0 \leq k \leq n$. به وضوح $\approx$ یک رابطه هم‌ارزی بر $X(n)$ است. حال فرض کنید مسیر $P \in C(n)$ به بردارهای $\bar{a} = (a_1, \dots, a_n) \in N(n)$ و $\bar{x} = (x_0, x_1, \dots, x_n) \in X(n)$ متناظر شود. در این صورت برای هر $0 \leq i \leq n$ داریم: $x_i = |\{j \mid a_j = n - i\}|$ فرض کنید $0 \leq k \leq n$ و $\bar{a}_{(k)} = (a'_1, \dots, a'_n)$ همچنین در نظر

بگیرید که $P' = P_{\bar{a}(k)}$ مسیر متناظر با بردار $\bar{a}(k)$ است. اگر P' متناظر با $\bar{x}' = (x'_0, x'_1, \dots, x'_n) \in X(n)$ باشد، آنگاه

$$\begin{aligned} x'_i &= |\{j \mid a'_j = n - i\}| \\ &= |\{j \mid a_j + k = n - i\}| \\ &= |\{j \mid a_j = n - k - i\}| = x_{k+i}. \end{aligned}$$

بنابراین $\bar{x} = \bar{x}_k$. از این رو مسیرهای متناظر با رده‌های هم‌ارزی روابط $\sim$ و $\approx$ برهم منطبق‌اند؛ بنابراین نشان داده‌ایم که

لم ۱. روابط هم‌ارزی $\sim$ و $\approx$ رابطه هم‌ارزی یکسانی را بر $C(n)$ القا می‌کنند.

برای هر دنباله متناهی از اعداد صحیح مانند $(x_0, x_1, \dots, x_m)$ قرار دهید: $X_i = \sum_{j=0}^i x_j$

$$f(x_0, x_1, \dots, x_m) = |\{i \mid X_i > i, 0 \leq i \leq m\}|,$$

$$S(x_0, x_1, \dots, x_m) = \sum_{i=0}^{m-1} X_i.$$

بنابراین اگر $\bar{x} \in X(n)$ ، آنگاه $f(\bar{x})$ تعداد نقیصه‌های مسیر $P_{\bar{x}}$ و $S(\bar{x})$ مساحت ناحیه زیر آن را نشان می‌دهد.

نتیجه اصلی این مقاله اثبات قضیه زیر است.

قضیه ۲. برای هر عدد طبیعی $0 \leq k \leq n$ و $\bar{x} \in X(n)$ ، فرض کنید $\bar{y} = \bar{x}_k$. در این صورت $f(\bar{x}) \neq f(\bar{y})$. به‌علاوه اگر $f(\bar{x}) < f(\bar{y})$ ، آنگاه $S(\bar{x}) < S(\bar{y})$.

فرض کنید $\bar{a}, \bar{b} \in N(n)$ و $\bar{a} \sim \bar{b}$ و مساحت ناحیه زیر مسیر $P_{\bar{a}}$ بیشتر از مساحت ناحیه زیر مسیر $P_{\bar{b}}$ باشد. اگر $\bar{x}$ و $\bar{y}$ به ترتیب بردار متناظر با $\bar{a}$ و $\bar{b}$ در $X(n)$ باشند، آنگاه چون $\bar{a} \sim \bar{b}$ با توجه به لم ۱ داریم $\bar{y} = \bar{x}_k$ ، برای برخی $1 \leq k \leq n$. بنا بر قضیه ۲، $f(\bar{x}) \neq f(\bar{y})$ یعنی تعداد نقیصه‌های $P_{\bar{x}}$ کمتر از تعداد نقیصه‌های $P_{\bar{y}}$ باشد، آنگاه با توجه به قضیه ۲، $S(\bar{x}) < S(\bar{y})$ یعنی مساحت زیر مسیر $P_{\bar{a}}$ کمتر از مساحت زیر مسیر $P_{\bar{b}}$ است و این در تناقض با فرض است. پس تعداد نقیصه‌های $P_{\bar{x}}$ بیشتر از تعداد نقیصه‌های مسیر $P_{\bar{y}}$ است؛ بنابراین قضیه ۲، قضیه نارایانا (قضیه ۱) را نتیجه می‌دهد. همچنین قضیه ۲ به‌وضوح لم ۱ از مرجع [۷] را نتیجه می‌دهد.

اثبات. فرض کنید $X_{k-1} \leq k-1$. لذا

$$X_{k+i} = X_{k-1} + Y_i, \quad 0 \leq i \leq n-k,$$

$$Y_{n-k+i+1} = Y_{n-k} + X_i, \quad 0 \leq i \leq k-1.$$

بنابراین

$$f(\bar{x}) = f(x_0, \dots, x_{n-1}) \leq f(x_0, \dots, x_{k-1}) + f(x_k, \dots, x_{n-1}).$$

از آنجا که $X_{k-1} + Y_{n-k} = n$ داریم، پس $Y_{n-k} \geq n+1-k$

$$f(y_0, \dots, y_{n-k}) = f(x_k, \dots, x_n) > f(x_k, \dots, x_{n-1})$$

بنابراین

$$\begin{aligned} f(\bar{y}) &\geq f(y_0, \dots, y_{n-k}) + f(y_{n-k+1}, \dots, y_n) \\ &> f(x_k, \dots, x_{n-1}) + f(x_0, \dots, x_{k-1}) \geq f(\bar{x}). \end{aligned}$$

به علاوه

$$\begin{aligned} S(\bar{x}) &= \sum_{i=0}^{n-1} X_i = X_0 + \dots + X_{k-1} + (X_{k-1} + Y_0) + \dots + (X_{k-1} + Y_{n-k-1}) \\ &= (X_0 + \dots + X_{k-1}) + (Y_0 + \dots + Y_{n-k-1}) + (n-k+1)X_{k-1}, \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} S(\bar{y}) &= \sum_{i=0}^{n-1} Y_i = Y_0 + \dots + Y_{n-k} + (Y_{n-k} + X_0) + \dots + (Y_{n-k} + X_{k-1}) \\ &= (X_0 + \dots + X_{k-1}) + (Y_0 + \dots + Y_{n-k-1}) + kY_{n-k}. \end{aligned}$$

از این رو $S(\bar{x}) < S(\bar{y})$

سپس فرض کنید $X_{k-1} > k-1$ قرار دهید. $j = n-k$ در این صورت $Y_j \leq j$ و $\bar{y}_j = \bar{x}$. حال بحث قبلی ایجاب می کند که $f(\bar{y}) < f(\bar{x})$ و $S(\bar{y}) < S(\bar{x})$. این مطلب اثبات را کامل می کند.

منابع

- [1] Chung, K. L. and Feller, W. (1949). On fluctuations in coin-tossing. *Proc. Nat. Acad. Sci. U. S. A.*, **35**, 605-608.
- [2] Chen, Y. M. (2008). The Chung-Feller theorem revisited. *Disc. Math.*, **308**, 1328-1329.
- [3] Hodges, J. (1955). Galton's rank-order test. *Biometrika*, **42**(1/2), 261-262.

-
- [4] Krattenthaler, C. (2015). *Lattice path enumeration. Handbook of Enumerative Combinatorics*, M. Bona, *Discrete Math. and Its Appl.* CRC Press, Boca Raton London-New York. 589-678.
- [5] MacMahon, P. (1909). Memoir on the theory of the partitions of numbers. Part IV. *Phil. Trans. R. Soc. A* **209**, 153-175.
- [6] Montagh, B. (1991). A simple proof and a generalization of an old result of Chung and Feller, *Disc. Math.*, **87**, 105-108.
- [7] Narayana, T.V. (1967). Cyclic permutation of lattice paths and the Chung-Feller theorem, *Skand. Aktuarietidsk*, 23-30.

Revisiting Narayana's Approach to the Chung-Feller Theorem

Seyed Mohsen Ghoraiishi Shahraki

Department of Mathematics, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz,
Iran**Abstract**

Using cyclic permutations, Narayana investigated the relation between the area under north-east paths from the origin to the point (n, n) and the number of the flaws of the paths. His result implies a proof to the Chung-Feller Theorem. In this paper by revising the Narayana's approach, we offer short proofs to the theorems of Narayana and Chung-Feller.

Keywords: Catalan numbers, North-east path, Flaw.**Mathematics Subject Classification (2010) :** 05A15.

Archive of SID